

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Científic

REVISTA MENSUAL ILLUSTRADA

ANTIGS E MODERNS

No tenim avui die la possibilitat de saber les llengües sens estudiar-les, com els Apostols, qui, de l'Esperit Sant inspirats, parlaven e escrivien de manera que tot-om entenien lur predicació. «Anau e instruïu les gents» era precepte facil de cumplir als qui tot ho sabien per infusió de ciencia: lletrats sens lletres, savis de la saviesa divina, e pescadors d'omens de pescadors de peixos, que tals eren abans de predicar la bona nova. S'ha perdut el secret d'esta ensenyança, además de miraculosa, economica: economia de temps, de mestres e de llibres, preciosa per la gent pobre qui té de viure de la feina manual.

Be, diuen els entesos, que del greg e del llatí sagrat no hi hà que fiar massa; e així pareix, en efecte, que, fóra de la materia, la major part dels llibres del Testament Vell e Nou no són tant florits d'estil ni tant be pentinats com els dels escriptors profans. El greg dels Setante no és molt diferent del llatí de la Vulgate, perquè, segons opinió dels qui ho entenen, les dues traduccions han seguit de tant prop la veritat ebraica, qu'an alguns ha semblat que mereixien més confiança que l'original. Regalant al Papa la *Biblia poliglota* d'Alcalà, escrigué Ximeneç de Cisneros que li enviava Jesucrist crucificat altre vegade entre els dos lladres. Aquell home de molt alt enteniment e de poca ciencia no fiava gens de jueus e de gregs, e llegia poc fóra del missal e del breviari.

Dolent o bo, el llenguatge de les versions antigues de la Santa Escripura ha convertit al cristianisme gregs e llatins, e aquell incomparable gramatic de Salamanca, Francisco Sanchez, no feia diferencia entre la llengua dels antics autors pagans e la dels traductors de la *Biblia*, aplicant a les dues el mateix metodo de critica; e sabut és qu'esta fonc la causa de ser segona vegade presoner de la Santa Inquisició e de morir entre ses garres, de mort natural, segons diuen. Del mateix principi partia Huarte en l'anàlisi del temperament e persona de Jesucrist, somès, en tant qu'ome, a les lleis comunes de la fisiologia humana.

Ningú podria negar an aquets dos proomens la força de pensament e l'es-

perit de crítica, guies suficients per a encaminar a la filosofia als qui cerquen veritat, tasca natural dels amigs de la saviesa.

De dues fonts deriva la moderna filosofia: de l'Orient e de l'Occident. D'Orient venien jueus e moros, de tanta influencia en Espanya: An esta font s'abeuraren dos catalans qui avien mamat la llet de l'enteniment a la mamella de la saviesa oriental, En Ramon Lull e N'Arnau de Vilanova, tant avesats a escriure en arab com en català, e molt diferents dels escolastics d'Occident. No sabem de cert si a la meteixa font havia begut un altre català de Barcelona, qui ensenyà a Tolosa de França, Ramon de Sabunde, poc menys que fundador de la teologia natural o teodicea, però més filosof que teolog. Fòra d'aquêts tres pensadors, d'ortodoxia poc menys que suspecte, no ha tingut Catalunya filosofos originals e de pensa independent: cosa extranya al qui reflexiona que no han faltat moralistes catalans, molt practics en veritat, però de doctrina compatible amb els principis de la natural filosofia, com la de tots els moralistes qui no renten la consciencia am llexiu d'indulgencies e d'aigue beneita.

Quina és la causa d'aver tingut Catalunya filosofos en l'edat mitjana, e no en els temps moderns, això és, del segle xv ençà? La causa dig, que no les causes, perquè totes poden reduir-se a una causa general e suprema, que no volguí indicar en l'introducció al *Somni d'en Bernat Metge* perquè, quedant tant plena com un ou acabat de pondre, o no hi auria cabut, o tal vegada s'auria perdut en la confusió de tantes altres coses molt diferents. Ademés que, per tractar l'assumpto en dues o tres planes, no cal somiar, sinó enraonar obrint els ulls e despertant l'enteniment, de manera que de la realitat surti la veritat, com del sol surt la llum e claror del die.

La veritat verdadera, que diuen els francesos, és que, del renaixement de les lletres gregues e llatines, la gent catalana no vegé més que l'aurora, l'auba direm, perquè sia més justa la comparació. Acabada la dinastia dels reis d'Aragó de raça catalana, e secada la soca dels antics comtes de Barcelona; perduda tota esperança am l'inafausta mort del príncep de Viana, e consumada la ruïna en juntant-se per matrimoni politic en Ferrando e Na Elisabet; del reialme d'Aragó poc més quedà qu'el nom, decaient el comtat de Barcelona en provincia de Castella, descoronada la ciutat comtal e capital de Catalunya, després de descoberta l'America.

Si en Cristofol Colon donà un món nou a Castella e a Leon, com diu l'epitafi, en cambi podem dir que va preparar la caiguda de tota Espanya, començant la decadencia qui encare are dura per Catalunya. Experiencia tenim del temps passat, e tal que no cal aquí recordar-la. Basta notar qu'en l'orde intellectual decaigué també Catalunya, de resultes de l'intolerancia qui va treure de la Peninsula jueus e moros, e mercet a l'Inquisició, encarnada en el fanatic rabiós frare Nicolau Aymerich, aquell qui declarà la guerra als difunts perseguint e condemnant sa memoria. Victima de tal fanatisme postum fonc Ramon Lull, e tant que, mort martir de son zel apostolic en terra de moros, no ha pogut pujar de beato a sant, per dos motius: el primer, de no tenir amistat la familia de Sant Domingo a la de Sant Francesc; el segón, perquè aquell mistic e illuminat doctor era mitj moro per la llengue e per la doctrina. Precís és confessar que, si no era bon llatí, en cambi parlava e escrivia la llengue de Maoma com el seu idioma català. Escolastic, sí, però de les escoles d'Orient.

Engegats els jueus e moros, no quedaren vestigis de l'Orient en Catalunya,

fòra de les relacions que tenien els frares de la Mercè am la gent africana en l'obra sagrada de la redempció de captius; e no cal oblidar qu'era catalana la fundació. Apagada la llum oriental, va resplendir el sol del Renaixement; però tant prest fonc per la terra dels nostres avis sol llevant e sol post. No tingué Catalunya la sort de Castella, rica de les dues fonts del saber, Salamanca e Alcalà: de poca sustancia és l'istoria de ses universitats, començant per la de Lleida e acabant per la de Cervera. Ni la meteixa Barcelona no pod comparar-se, en punt als estudis generals, a Sevilla, a Valencia, a Valladolid: més paregudes són les universitats catalanes a la de Sigüenza e algunes altres de según e tercer grau. Tal falta no la podien suplir els convents ni les abadies dels ordes més illustrats, que no eren molts, ademés que ninguna casa de religió tenia estudis generals o de totes les facultats.

L'activitat cerebral l'absorbien les professions que diuen lliberals: teologia, medecina, decret e algunes altres. Fòra del clero e dels metges, advocats, notaris e jutges, no hi havia sinó nobles, cavallers, gent de guerra, pagesos e menestrals. Alta ciencia no n'hi havia gaire, ni literatura tampoc. Com n'hi havia d'aver, si, disminuïda la personalitat de Catalunya, anava decaient sa potencia e l'idioma natiu? Si l'accent és l'anima de la paraula, que digué un antig gramatic, am més fonament podem dir que la parla és la tradició vivent d'una raça. Aquella viurà qui la conserva com un tresor: aquella acabarà qui la perd o l'oblida. Salva la llengue, salvat el poble qui l'usa. Aforisme és aquèl qu'hà de meditar Catalunya, si vol treure profit de l'experiencia de tres segles e no del tot aniquilar-se. De quelcom hà de servir la rememoració del temps passat: el die d'avui no pod despreciar la lliçó d'aïr. De la nostre historia vindrà la salut, si hân de cumplir-se les esperances de molts qui desitgen llarga vida e prosperitat a la patria catalana. No senti la veu dels nostres avis cridant les grands coses qu'obraren dins e fòra de cà-seva? Sí que la senti; però, sabeu lo que diuen an els qui els escolten curiosos e atents?

D'aquèl sermó aquí està el punt principal, el tema de la platica; e tenga paciencia el lector, que lo que tractam no és cosa de riure. Per açò, com era natural, lo millor avem deixat per les postres, encare que sia un poc amargant, suposat que són molts els tònics sens amargor. Ademés que no escrivim per donar gust, sinó força e consol, e no cal enraonar entre omes com entre nois. Tractam de la patria, de sa vida e salut, e no de riure e de trufar, que deien els antepassats. Tornem, doncs, a lo començat, afegint lo que falta. De la primera renaixença italiana prengué Catalunya bastant, segons ho testifiquen les imitacions de Petrarca e de Bocaci, d'ençà la fi del segle xiv, e després la traducció de la *Divina Comedia* de N'Andreu Febrer, e la mistica e metafisica poesia de N'Ausies March. En aquell temps més italiana que castellana era l'escola valenciana; però acabada l'influencia d'Italia, d'italiana passà a ser castellana, e de tal manera, qu'aquell genero de literatura pastoral, renovat per l'*Arcadia* de Sannazaro, prosperà més en Valencia qu'en la meteixa Italia. Molts anys abans d'esta renovació, la literatura valenciana havia substituït al català la parla de Castella; de manera que la provincia literaria de llengue catalana va perdre la meitat del seu domini; perdua irreparable. L'universitat de Valencia, tant rica de bons umanistes, donà l'exemple d'associar a l'imitació dels italians la dels gregs e dels llatins. La meteixa via seguiren les de Salamanca e d'Alcalà.

Poques, sí, molt poques són les traduccions catalanes de la literatura greco-llatina, comparades am les moltes que feren l'incansable Vicens Mariner e el savi Pedro Simon Abril. Ni va tenir la sort Catalunya de parir un Antonio de Nebrixa, ni un Fernan Nuñez Pinciano, ni un Juan Vergara, ni un Francisco Sanchez de las Brozas, ni alguns altres dels filòlegs, gramàtics e traductors de gloriosa memoria en una nació després tant esteril en est genero de lletres. Fortuna per a Valencia l'aver tingut papes e anti-papes de la terra; fortuna per a Castella tant de savis nodrits en aquell col·legi de Bolonya, fundat del cardinal Albornoz, d'aont, com digué Marc Tuli de l'escola d'Isocrates, surtiren tant d'eroes com del cavall de Troia.

Així se feren riques Castella e Valencia de les despulles de l'antiguetat profana, casi sens surtir de cà-seva, mentres l'industriosa Catalunya, després d'aver guerrejat tant d'anys en Grecia e Italia, tornà-s'en de les dues terres classiques sens una mica de greg ni de llatí, trobant a casa el bell catalanesc d'en Ramon Muntaner casi deseredat e en perill de corrupció, perdent cada die la puresa e cedint a l'influencia de l'idioma trionfant e conqueridor dels veïns.

Començava la llarga agonia de Catalunya e no tenia eco la veu de la patria catalana. Ja l'abandonaven els seus fills, uns per adoptar la dolça parla d'Italia, altres per a contribuir a la perfecció de l'ermosa llengue de Castella. Així s'en anà cantant Carideu cap a Italia, conquerint allí sa ben trempada lira el favor e la gloria que dispensava als seus devots la musa italiana. Ric de moltes joies tornà d'Italia el noble cavaller Joan Boscan Almogaver; però tota sa riquesa va profitar a Castella. En castellà fonc traductor dels italians, escriptor e poeta original, encare qu'am moltes reminiscencies; soci, més que mestre, de Garcilaso de la Vega; el primer introductor en Espanya de les muses italianes, llatines e gregues; princep de l'immortal pleiade de cantors qui a l'arpa de Castella mudaren les cordes e cantaren divinament, mesclant a la melopea ebraica dels profetes e del salmista la melodiosa harmonia dels poetes italians, gregs e llatins. D'aquella font pura de poesia surtiren caudalosos rius qui regaren abundantament tota la terre de Castella. No cal anomenar-los tots; però no s'hàn de callar els noms gloriosos de Fray Luis de Leon e d'Herrera, dos mestres immortals, de genit inspirat, deixebles e ereus dels antics poetes sagrats e profans, qui compliren superiorment la tasca que començaren debades Ronsard e sos acòlits, represa e continuada més utilment per N'Andreu Chénier, en els ultims anys del segle passat.

És precís confessar-ho, com qu'és veritat: mentres Castella e les altres regions d'Espanya de llengue castellana, acabat el dijuni, feien carnestoltes, començant l'edat daurada, la pobre Catalunya entrava en Curema; e encare are, després de prop de quatre segles de penitencia, espera Pasques de Resurrecció. La renaixença regeneradora de l'esperit de les races llatines, e font perenne de les modernes literatures de l'Europa Occidental, li passà prop, ben prop, però sens tocar-la, ni banyar-la, ni regar-la de ses aigues fecundants. Dementres ses germanes entraven en la terra de promissió, caminava ella per un desert sembrat de pedreny e d'arena, morta de sed e de fam. E així és que de l'edat mitjana, temps per ella molt gloriós en institucions, armes e lletres, saltant per demunt tres centuries e un poc més, ha volgut sens transició sortir, de la cova fosca ont dormia en braços d'una mala fada, a la vida mental e literaria de

l'era moderne. De tant que li durà el somni o modorro, quedà mitj baldada, en un estat incert e de particular caracter, perquè sembla qu'ha perdut la memoria dels segles d'activitat e gloria, e que, volent fer-ho tot a la moderna per emulació, força li és d'imitar tantes coses que per sí meteixa no podria fer, faltant-li juntament l'abitud de la tradició continua.

D'esta solució de continuïtat resulta que sa artificial literatura ni té rael en lo passat ni confiança en lo present, e, si és permesa la comparació, Catalunya literaria és semblant al convalescent qui no té cames e vol caminar, qui té ganes e no pod pair lo que menja, perquè, segons ho digué un metge de molta experiència, és la convalescència una altre malaltia, e tant de ver que la recidiva sol esser mortal. Als convalescents, doncs, cal donar en quantitat mesurada aliments de sustancia, com són carn rostida e vins generosos, per suplir lo que s'ha perdut de forces radicals; però a poc a poc, de manera que lo que reb el ventrell ho puga pair sens indigestió, tornant e convertint l'aliment en carn e sang, en muscles e nirvis, cobrant l'organisme nova sustancia e faent vida nova.

Fins avui die la renaixença un poc artificial de les lletres catalanes tot, o casi tot, ho ha pres de les modernes o contemporànies literatures, principalment de les veïnes. Fòra de la llengue formada a posta per la necessitat de l'exposició literaria permanent d'uns trenta a quarante anys ençà, és precis confessar que no té caracter personal ni fesomia propria, per més merit que tinguen els mestres e els escolans e escolanets qui la fan lluir. Sembla un ort nou, plantat d'abres e de plantes exotiques, regades amb aigue de la terre, escalfades en estuba, cuidades per bons e diligents ortolans, naturals de Catalunya, però ensenyats fòra de casa seva, com és cosa de veure en la cultura diversa d'aquêt jardí d'aclimatació, molt més ric de flors que de fruita.

—Jardiners, bons jardiners, no em diriau la fi de vostre ofici?

—Am molt de gust, bon foraster. Entrau e veureu vós meteix lo que val nostra industria, si no temeu de cansar-vos visitant l'ort d'un cap a l'altre. De tot tenim en aquêt segón paradís terrenal, e, si hi falta res, ja ho direu. Som ortolans d'una societat internacional, e de tanta feina que no descansam ni diumenges ni festes, sempre cavant, plantant, empeltant, regant e cullint ramells pels Jogs Florals, aont anem a vendre tota mena de flors. Prou agradable seria l'ofici, si no hi agués tanta oruga, caragolets menuts e corcs més que no en podem matar.

Lo que falta a la porta d'est Edèn és l'Angel Custodi am l'espasa, proïbint l'entrada a la turba multa, més indiscreta que curiosa. Patriotisme cosmopolita pareix el dels catalans del Renaixement, de nom *catalanistes*, e tant de bo, que de la moderna literatura catalana procuren fer un mercat universal de generos, un *baçar*, que diuen en Orient, aont de tot hi hà, lo meteix qu'a París en els establiments del Louvre e del Bon Marché.

Si miram la poesia, no podem menys de recordar el vaixell encantat de Cervantes en son viatge al Parnas, e l'infinitat de poetes, *poetambre*, qu'el misericordiós Apol convertí en carabaces. De tot hi havia també dins l'arca de Noè, e moltissims animals de tota especie.

—Comparacions irreverents,—dirà tal volta algun descontent. Pod-ser qu'ho sien un poquet; però, si són justes, no importa que no tinguen tota la reverencia usada en les academies. En temps dels convents, de tanta multitud

de frares reverendíssims, quants n'hi havia de parets mestres e de lectors jubilats? Entre tant de sacerdots qui consagren l'ostia, molts més són els de missa e olla, que diuen en castellà, qu'els canonges e beneficiats. Del nombre reduït dels elegits parla sovint la Sagrada Escripura.

—Ja ho entenem,—diran alguns qui tot ho entenen.—Ja ho entenem, e prou clar parlau amb tanta comparació. Però, com ho avem de fer? Quin remei pod curar l'epidemia literaria de Catalunya? Pensau vós que sia tant facil de curar com el colera e la rabia, a la moda d'en Ferran? E no sabeu vós qui feis de predicador, com un prevere en la trona, que la democràcia és la regina del segle, e que la nostra literatura no pod menys de seguir la corrent del riu? De què vos queixau? Nosaltres som democrates de cap a peus, per dedins e per defora, de nit e de die, e volem també que sien democràtiques les nostres lletres.

—Què us diré, germans, parlant com en Ramon Muntaner? Escoltau un poc, e, si no mos avenim, que cada qual segueixca el seu camí, e tant amigs com abans: no mos hem de barallar per tant poca cosa.

El sufragi universal compta e no pesa els vots, e ja sabem que no sempre s'avenen la logica e l'aritmética. Però també sabem de cert que si tot-om té dret de vot, no té tot-om dret de fer lleis e d'aplicar-les, dret de govern: no fa lleis ni governa qui vol. En la vera democràcia, tot poder deriva de l'elecció, com de sa font natural: els elegits reben la consagració, e, consagrats per l'elecció, representen al poble.

Suposem que sia ignorant el poble e de curt enteniment. No voldrà, però, si té una mica de seny, que sos representants qui hân de fer les lleis e aplicar-les sien alguns tontos, tant ases com ell mateix, perquè no ignora, sens aver llegit els proverbis del llibre de la Saviesa, que, quand caminen junts dos cecs, rodolen un e altre dins la fossa; e així procura qu'an els més illustrats e intelligents toqui el mando que té nom govern. D'altre manera poc valdria la democràcia, e tal volta seria millor el govern dels ungits de Déu, com en temps de Samuel o de Clodoveu, quand devallava del cel el colom portant l'ampolleta plena d'oli per olietjar aquell barbare.

Monarques e profetes són els omens privilegiats qui manegen la paraula o la ploma, oradors, escriptors e poetes, apostols de llum e veritat. Així ho pensava Jesucrist dient als seus deixebles: «—Sou vosaltres la sal de la terra». Puix la sal és cosa tant necessaria com pa e vi, e per la falta de sal no tenen gust ni sabor els aliments de més sustancia. De gent sana d'esperit és natural pensar que deu la democràcia pendre exemple de l'aristocràcia, això vol dir qu'els millors del poble hân de ser, per raó d'enteniment més sà e de cultura més perfecta, models e guies dels altres: del contrari, en llog de pujar el nivell tant alt com pugui, baixarà e devallerà fins al fang de la més infima demagogia, e tant e tant, qu'en llog d'un riu caudalós e de fecundes aigues, regant el camp e alegrant la terra, tindrem una avenc pudenta e pestilencial. D'amunt venen la llum e la pluja, elements de la vida universal; e l'instrucció també devalla dels savis als ignorants, dels enteniments cults als incults, de l'aristocràcia a la democràcia, segons la llei de natura, qui de lo bo engendra lo mellor, e no de lo qui de sí és dolent e inferior.

Omens de lletres e ciencia no poden noure a la gent ignorant tancada dins una cova fosca, esperant veritat e justícia,

Conta un grand poeta antig qu'els omens justos del segle d'or viuen, després de morts, entre cel e terra, molt prop d'aquesta, observant e dirigint l'enteniment e la conducta dels qui tenen autoritat en el món, com a celadors de la consciencia del legisladors e jutges. Pregona e ermosa alegoria, significant qu'els bons genis són de vida perdurable e com angels custodis dels pobres mortals, representants permanents de la misera humanitat, sants de l'universal iglesia, onor e gloria de la nostre especie, formant aquella dinastia de reis sens corona ni ceptre qui regnen perpetuament en aquell Olimpo d'aont ve la llum que no s'apaga mai.

En son viatge a les tres zones de l'altre món, Dant anava cercant llum; e cada una de les cantigues de sa *Divina Comedia* acaba per la paraula *stelle*, molt significativa en aquella perpetua alegoria. De les tenebres inferiors pujà a les altures resplendents, del vall de llagrimas a la serena claredat, encaminat, no per algun sant ni santa, sinó per l'insigne poeta de Mantua, Virgili, l'encantador de l'edat mitjana, comparat per son deixeble florentí a la font de la poetica eloqüencia. Tots els altres poetes l'acaten com an el seu mestre; però, mostrant el primer de tots en genit e en edat, reparareu l'elogi que li dóna: «Aquét és Omer, sobirà poeta, qui per demunt dels altres com aliga vola», proclamant l'infinita superioritat de la poesia grega, encare que no li fos conegut més que de reputació, suposat que Dant, menys afavorit qu'els dos continuadors de la regeneració italiana, no vegé l'Italia, sa amada e ingrata patria, conquerida e instruïda altre vegade per la Grecia vençuda, no ja dels romans, sinó dels barbares.

De la Grecia, que no d'altre part, vingué el renaixement del món llatí, la renaixença de les gens llatines. Puix be sabem que de les lletres llatines estigué mitj abeurada l'edat mitjana en Occident, mentres que poc, molt poc, li tocà de la llengue e de la literatura grega. No cal recordar la formula dels mestres quand trobaven en el manuscrit que llegien quelcom de greg: *Græca sunt, non leguntur*.

Quand de l'aua del segle xiv passà l'Occident a l'aurora del xv, anà decaient l'influencia arabiga, e molt disminuïda estava a l'alçar-se el segle xvi, mentres continuaven els de Pericles e August per l'imitació dels antics en arts, ciencies e lletres. Roma, Pisa, Florencia, Venecia, Napols, Bolonia e altres ciutats d'Italia, s'alçaren en l'universal renaixement com altres tantes colonies d'Atenes, de Corinto, d'Alexandria, de Constantinoble: devant els apostols de la doctrina grega fugiren les lletres gotiques e l'escolastica barbara. La meteixa teologia, revestida d'abits nous, trasformà la llengue de l'glesia. Papes, cardenals e prelats donaren l'exemple, e la curia romana procurà parlar e escriure el llatí dels autors més classics del bon temps.

De les mones dels gregs, això és, dels arabs, passaren metges, filosofes e naturalistes a instruir-se a la font de tota saviesa. Hipocrates, Arateu, Galeno, ensenyaren medecina; Plató e Aristotil, filosofia; Demostenes e Isocrates, eloqüencia; Herodot, Tucídides, Xenofont, historia. En suma, de les ruïnes de la literatura grega, desde Omer fins als gregs lletruts d'Alexandria e Constantinoble, s'alçaren les modernes literatures, anomenades *classiques*, vol dir de tradició, més umanes que nacionals, perquè d'una meteixa font bevien e mamaven la llet de l'*alma mater*; de manera que, diferent cada una d'elles per motiu del temperament, del clima e de la raça, tenien totes cara

de germanes, lo meteix que les llengues dites novó-llatines, filles d'una sola mare.

Abreviant tant llarg assumpto, direm qu'a la gent llatina pertany, per dret d'erencia, conservar e cultivar les lletres qui dels gregs passaren dues vegades a Italia: la primera, després de sotsmesa la Grecia pels romans; la segona, després de presa Constantinoble pels turcs; e d'Italia a totes les nacions d'Occident, e desseguida a les colonies del nou emisferi. Resulta, doncs, que tota la civilitació occidental és grecò-llatina, fòra dels dos elements barbare e cristià, factors propis de l'edat mitjana. E així podem dir que tres voltes ha salvat la Grecia la civilitació europea: la primera, quand va triunfar dels perses e medos, en els memorables combats que mencionen les istories; la segona, després d'esser conquerida dels romans; la terça, després d'aver caigut Constantinoble en mans dels tartres.

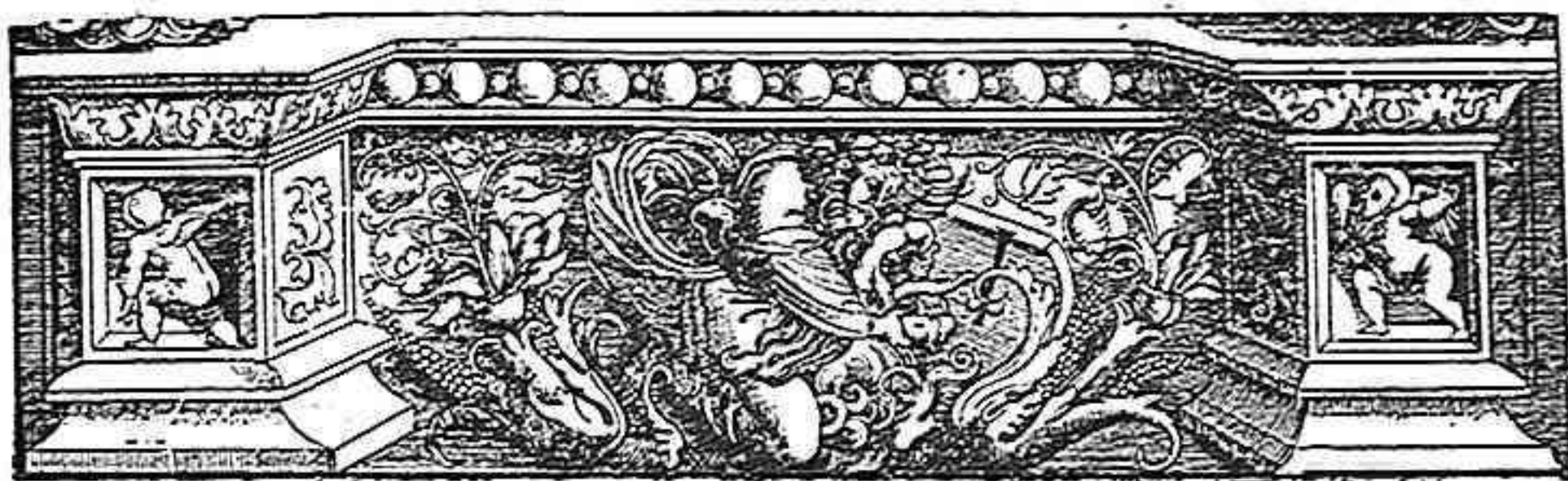
Ja sabem, de la renaixença ençà, que dels gregs foren deixebles els romans, qui mos han tramès doctrina grega en la forma llatina. Dir lo contrari, pitjor qu'eretgia, seria mentida. Sembla, doncs, que per tradició, mare del progrés, ja que no per gratitud, deurien els pobles llatins continuar la cultura greco-llatina com a cosa propria. Doncs no succeeix així, e, fòra d'Italia, les lletres gregues e llatines no prosperen en les nacions de llengue llatina, sinó en aquelles qui no tenen consanguinitat am la gent llatina, com son Alemanya, Inglaterra, Olanda e les altes regions del Nord qui confinen d'una part a la raça germanica e de l'altre a la familia eslava; de manera que la *Romania* d'avui és la *Barbaria* del temps passat, e *vice-versa*.

Ja veurem una altre vegade les causes e les conseqüencies de la decadencia dels estudis classics en les terres ont deurien florir; e si mostram que de la decadencia de les umanitats resulten greus inconvenients a les nacions llatines, serà precis declarar que Catalunya, qui ha sigut fins are la menys classica de les nacions llatines, ferà be, aprofitant la llarga experiencia de reparar el temps perdut, anant a cercar remei a sa malaltia cronica a l'escola dels mestres de tota ensenyança, en llog d'apendre dels deixebles degenerats, infaels e ingrats, rebent nova e fecunda influencia dels regeneradors e padrins de les modernes literatures, diguem de la cultura e civilitació modernes.

Grand assumpto e de no tractar-se en dues planes. Prou ho sabem; però la veritat no necessita tanta retorica com son contrari. Tot lo qui se sab de cert, podria cabre en un tomet de poques fulles, fòra de les qui quedarien blanques.

JOSEP MIQUEL GUARDIA

L'ANGEL CAIGUT

(Del volum de poesies en prempsa titulat *Vobiscum*)

*Al fons de la més negre fondalada,
ont brama aixordadora la cascada,
l'ull injectat, el llavi ardent i aixut,
revolta la daurada cabellera
i esplomçada l'ala joganera,
jeu l'Angel rebellat, l'angel caigut.*

*«Pare immortal de la mortal criatura!
—amb un somris amarg l'Angel murmura.—
No neguis ta clemencia a un penitent!
No siguis rencorós! Perdonam, pare!
T'ho juro de tot cor: faig vot desde are
de reprimir ma llengua impertinent.*

*»Vaig olvidar, és cert, una vegada,
qu'ets un artista, i com a tal t'agrada
l'admiració i l'elogi a tot lo teu:
una senzilla observació et disgusta;
la critica més futil, la més justa,
te sembla gelosia i te sab greu.*

»Com deploro aquell'ora, si ho sabies,
en què et diguí que, si són poc sis dies
per fabricar un univers perfet,
és més prudent pasar-n'hi dotze, un segle;
lo que neix defectuós mai més s'arregla;
lo important no és fer molt, sinó ben fet!

»Més, ai! Entre el concert d'en-ora-bona
qu'eternament a ton entorn ressona,
qu'et sembla tant armonic i et plau tant,
mes paraules ingenues i amigables
van ferir tes orelles venerables
com una nota falsa, discordant.

»I què? Creus per etzar qu'els demés angels
i serafins i querubins i arcangels
que, en sent fruit de tes mans, ho aproven tot,
incensen de bon grat tot lo qu'incensen,
proclamen sens reserva lo que pensen,
i pensen lo que diuen mot per mot?

»Suprema bona fè! Santa ignocencia!
No be t'has allunyat de sa presència
per fondre en l'antig motllo un altre món,
si et dignessis sentir com te murmuren,
com critiquen, com tilden i censuren,
sabries lo que valen, lo que són.

»Io sol raig ser-te franc! Io em figurava
ser més noble parlant-te com pensava;
olvidant, en ma ingenua bona fè,
qu'a orelles poderoses és més grata
l'adulació servil que la sensata
i onrada discussió del què i perquè.

»Pare, perdona'm! Penedit t'imploro.
Assedegat de llum, la llum anyoro;
avesat a volar demunt dels móns,
me sembla aquét fangar, abominable.
Io trobaré ton obra, immillorable;
tus astres, bells, perfectament rodons.

»No tornaré mai més a trobar tares
en aquells sols am què l'espai aclares,
ni a trobar lliure el pensament umà.

Més, ai! Obre'm de nou ta mansió santa,
allà ont se vola i riu, i es gosa i canta:
aquí en consumo i m'aborresc en va.

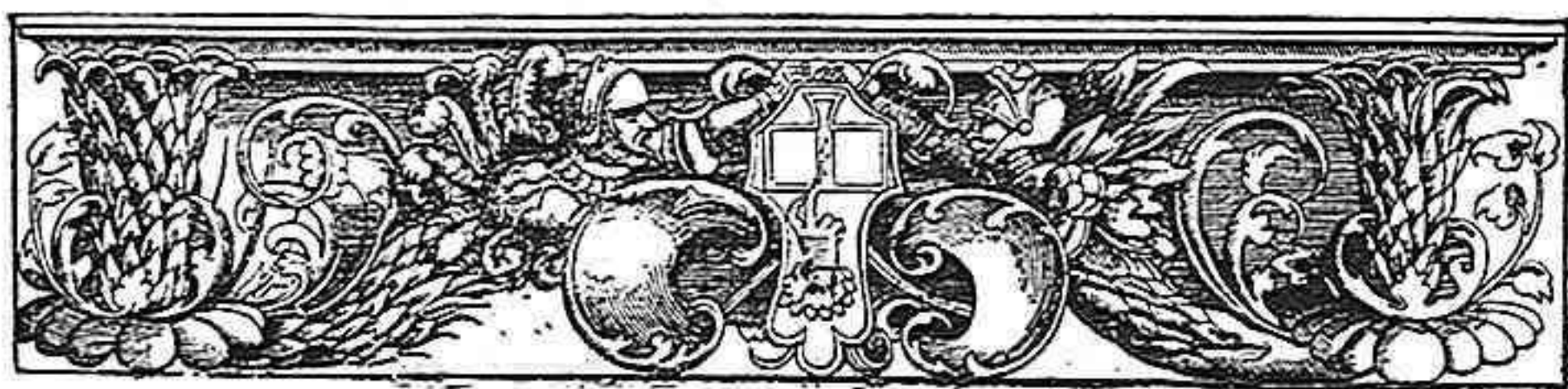
»Obre'm el paradís! Creu que seria
pitjor per tu qu'em sorprengué el dia
perdut en aquét món, de sí enutjós.

D'una manera o altre em deg distreure,
i, d'aquesta o d'aquella, no vui creure
qu'et puga ser plasent ni profitós.

»Ben poc té de costar-me, abans d'una ora,
mostrar al pobre Adàm coses qu'ignora
i obrir-li els ulls, que tant mal closos té...

Creu-me, val més! Obre'm les portes, pare!
Lo qu'ha estat, agi estat, que io, desde are,
juro tornar-me un angelet de bé.»

EL CENTENARI

DEL FUNDADOR DE LA LINGÜÍSTICA COMPARATIVA, FRANCESC BOPP (*)

VIVIM en el segle dels centenaris. El 23 de setembre últim l'Alemanya i l'Àustria varen celebrar el primer centenari de la neixença d'un eroe i poeta, idol, nord i estel del jovent germanic, *Teodor Koerner*, qu'a la flor dels seus anys va morir per la patria, deixant-li tot i cantant fins al seu darrer suspir la llibertat d'Alemania; i el 10 d'octubre següent la Suàvia i l'Alemania entera commemoraren el centenari de la mort del bard de la llibertat, *Cristià Frederic Daniel Schubart*, el captiu Hohenasperg, el cantaire de *La tomba dels prínceps*, barrejant-se els accents dels qu'onoraven la seva memoria amb els sons lugubres de les campanes de Stuttgart anunciant la mort del tant bondadós com il·lustrat rei En Carles de Wurtemberg, el solitari de Bebenhausen. I no fa gaire li ha tocat an en *Francesc Bopp*, el pare de l'investigació comparativa de les llengües. El seu centenari no aurà encès l'entusiasme del jovent lo mateix qu'el de Koerner, an el qual tributaren omenatges totes les escoles i tots els teatres alemans, ni aurà arrencat llagrimas de compassió com el centenari de Schubart, pobre victima de la tirania d'un príncep; però en Bopp, que, com savi tranquil, no crida l'atenció sinó dels omes assedegats de saber, mereix a la vegada les simpaties i l'admiració del món romaní i dels germans i eslaus: la seva grand obra la *Gramatica comparativa* abraça els idiomes de les vores del sagrat Ganges i de l'Indu, i les llengües europees fins a les montanyes nevades d'Islandia; i, com pare de l'enquesta comparativa de les llengües, en Bopp va inaugurar una ciencia que figura entre les més grosses gestes científiques de la nostra ciencia, i l'efecte de la qual no s'ha limitat a la llengua, sinó que s'ha extès an el parentiu genealògic dels pobles, a llur istoria, a llur religió, a llur cultura i a llur poesia més antigues, eixint-ne noves ciencias, com la mitologia i l'istoria de la cultura comparatives.

La Magúncia d'or, la que degué la seva fundació an els romans; els seus instituts científics a Bonifaci, Rhabano Maur i Carle-Many; la seva gloria en les ciencias i en les arts a l'arquebisbe Willigis; la seva fama en la poesia a l'Enric de Misnia, nomenat *Frauenlob* per aver sigut el tendre panegirista de

(*) Per excés d'original no vam pugué publicar aquest article a ran d'aver-lo rebut.

les dones; té la gloria d'aver gronxat el breçol d'en Joan Gutenberg, l'inventor de l'estampa, i d'en Francesc Bopp, que cultivà la més alemana de les ciències, la lingüística, pertanyent a la pleiade dels qu'onoraren el nom aleman quand la patria nostra era encare dividida en molts bocins.

Desde les llevors de la nostra *guerra de l'Independencia* va brollar la ciència alemana, apareguent germanistes, filòlegs i istoriadors: els Lachmann, els germans Grimm, els Niebuhr, Guillem d'Humboldt i el nostre Bopp.

El centenari d'aquest últim s'ha celebrat a Maguncia, pronunciant el burgmestre de la ciutat, el doctor Oeschner, devant dels representants de la ciència, dels ciutadans més distingits i dels conjunts del mort illustre residents en la Hesse rhinniana, un discurs remarcable en el saló de l'Academia qu'es troba en l'antig Palau Electoral. Allà hi havia una exposició d'impresos i manuscrits pertanyents a l'estirp indo-germana, desde els indos i perses fins als habitants de l'Islandia, oferint-nos un quadro curiosissim del desenrotllament de la lingüística comparativa.

Ja tenim una paleontologia lingüística. Així com el naturalista es pod imaginar el cos sencer veient-ne sols pocs òssos, el filòleg pod fer-se amb els mots una idea de la vida del poble indo-germanic, i, anc que faltin algunes línies per a qu'el quadro sigui complet, es fica dins dels misteris del passat.

Els indo-germanics eren un poble de pastors que posseïen goços, bous i ovelles, però no porcs, cavalls ni cabres. Sembla que llur patria no fou l'Asia, aquesta *officina gentium*, sinó l'Europa, perquè en l'indo-germanic hi hà mots que volen dir ós, cavall, però no lleó, tigre, camell; mots que signifiquen abres europeus, però no la palmera.

És molt raro que l'idea de l'afinitat de les llengues ja no fos coneguda dels gregs, que coneixien la llengue persa, i, després de les campanyes d'Alexandre, la llengue india. Però és sabut qu'els elens despreciaren an els altres pobles com barbares. A quina altura no auria ja arribat la lingüística comparada si els gregs i romans ens aguessin deixat textos de llengues estrangeres!

Un favor singular de la fortuna feu distingir-se an el meteix temps a Alemanya a tres omes genials en la meteixa ciència, la lingüística, seguint cadescú una direcció diferenta: en Jacob Grimm es va consagrar, desde 1819 a 1837, a portar a cap la *Gramatica istorica*, enquerint el desenrotllament de la llengua alemana en totes les seves branques dialectals desde la seva primera aparició en l'istoria fins als nostros dies, mentres qu'en Guillem d'Humboldt va seguir enfonzant-se, desde l'any 1820, en problemes lingüístico-filosofics, fins a donar a la llum, en 1836, aquella grand obra lingüístico-filosofica titulada *Teoria de la diversitat d'estructura de les llengues umanes, llur influencia sobre el desenrotllament espiritual del genre umà*; una obra de mestre, en comparació de la qual les anteriors no semblen sinó pobres ensaigs. Per ultim, en Bopp va crear la *Gramatica comparativa*, proposant-se coneixe l'orige de les formes gramaticals, lo qual va obtenir per medi de la comparació qu'hà de conduir an el descobriment de les lleis fisiques i mecaniques segons les quals les formes d'una llengua corresponen a les d'una altre.

El nom de *Gramatica comparativa* va ser usat primerament per en Frederic Schlegel, i, tot adoptant-lo, no senyalava en Bopp el terme de la seva ciència, sinó el metodo. El meteix Bopp tingué la fortuna de veure encare el floriment de la ciència qu'ell va fundar, unint-se aquelles tres direccions,

aquells tres metodos diferents de l'enquesta, per a fer una ciencia de la llengua en el sentit més elevat de la paraula. La separació entre la gramatica istorica i la comparativa no era possible sinó en l'infantesa d'aquella ciencia; però a ores d'ara l'una està necessàriament unida a l'altre, i la filosofia de la llengua es funda en els resultats atenyuts per la gramatica istorica i la comparativa. Així és qu'el metodo d'en Bopp és una roda importantíssima d'una grand maquina científica. Ell té el merit immortal d'aver creat el metodo i d'aver fet les descobertes fundamentals, deixant an els altres l'estudi detallat de totes les parts de la gramatica en cada grupo de llengues i en cada llengua o dialecte determinat. Solament quand per la reunió del metodo istoric i del comparatiu s'agués finit, fins a cert punt, l'enquesta de les diverses llengues, podria un om escriure una *Gramatica comparativa* que sobrepujés a la d'en Bopp en riquesa, en exactitud, sí, però no en importancia, si mesurem aquesta per l'influencia que va exercir sobre el desenrotllament de la ciencia.

Nasqué en Francesc Bopp, el fundador de la lingüística comparativa, a Maguncia, el 14 de setembre de 1791, essent fill d'un empleiat de la cort electoral. Quand els francesos ocuparen la ciutat de Maguncia, el noi Francesc Bopp va seguir an els seus pares a Aschaffenburg, ont el distingit orientalista Windischmann, que dirigia el Liceu d'aquella ciutat, va despertar l'entusiasme del jove envers l'estudi dels idiomes orientals, suggerint en aquèl la fallera de penetrar en lo més intrincat dels secrets de la llengua per medi de l'estudi de les representants més antigues del món.

En Windischmann fou al meteix temps metge i filosof: primer va esser franc-maçó, i després devot i creient, però sempre romantic.

El terror ja era preparat per a un ome dotat de força genial com en Bopp: el segle XVIII s'havia interessat moltíssim per la classificació de les llengues, pels problemes relatius a la derivació de tots els idiomes d'un idioma primitiu, i per l'orige del llenguatge. Ja hi avien bastantes coleccions, però ordenades solament segons punts de vista geografics o etnografics, i no segons punts de vista lingüistics. Lo que mancava a les coleccions i teories del segle passat era l'expressió determinada de dues nocions: la del desenrotllament istoric de la llengua i la del parentiu genealogic de les llengues.

La primera d'aquestes nocions, segons ha provat plenament la gramatica alemana d'en Jacob Grimm, no podia atenyé's més que per la tradició istorica d'una sola llengua i dels seus dialectes: la segona sols per la comparació de les llengues de pobles diferents. Però a fi de qu'aquesta comparació pogués produir un resultat segur, donant a coneixe cert parentiu, una de les llengues hà d'esser tant antiga que pugui considerar-se com llengua primitiva. Una llengua semblant és per a la soca indo-germanica el *sanscrit*. I en Bopp aparegué en un moment ont aquest idioma, gracies a sanscritistes distingits, s'havia fet ja bastant accessible a la ciencia europea.

Entre els sanscritistes mencionem an en Wilkins, la gramatica del qual es va publicar en 1808, inaugurant la filologia del sanscrit els inglesos Jones i Colebrooke. Un dels inglesos qu'a la India avien conegut el sanscrit era Alexandre Hamilton, qui, establint-se desde 1802 a 1807 a París, va ensenyar aquella llengua an en Frederic Schlegel, qui, com primer fruit dels seus estudis orientals, va publicar en 1808 aquell enginyós escrit que, titulant-se *La llengua i la saviesa dels indis*, introduí la filologia de la India en la ciencia ale-

mana. L'efecte del fullet de Schlegel fou immens: en totes les catedres s'ensenyava el nou evangeli dels antics indis, desde en Goerres i Kreuzer fins an en Daub i Carles Josep Windischmann. Al mateix temps va començar en Bopp a ocupar-se d'estudis orientals, i per a perfeccionar-s'hi va sortir en 1812 cap a París, no divent el coneixement del sanscrit sinó an el seu propi esforç. Va passar a la capital de França, segons digué la poetisa romantica Helmine de Chezy (la neta de la poetisa Karschin, el centenari de la qual s'ha celebrat també aquest any), ple de rosada joventut i d'esperança, el cor rublert de l'amor a lo bel. Mentre els canons retrunyien sobre París, escampant-hi el terror, l'aleman Bopp llegia Valmisi, l'Omer dels indis, i s'ocupava de les fulles de palmes que li parlaven de les guerres dels temps llunyans en l'apartat Orient, del món de les llegendes indies i del brugit del Ganges. Durant tres anys s'ocupava a París dels escrits indis, ont hi aprengué també l'ascetisme dels bramans, i tractava amb els savis francesos, qu'allavors encare eren exempts de *chauvinisme*. Després de passats quatre anys es va publicar la seva primera obra, titulada *Sobre el sistema de conjugació del sanscrit, en comparació amb el de les llengues grega, llatina, persa i germanica. Amb episodis de Ramaiana i de Mahabharata* (1). D'aquest escrit pod dir-s'en la pedra angular de l'edifici qu'ell mateix va puguer construir del modo més grandios en la seva *Gramatica comparativa del sanscrit, zend, greg, llatí, lituanà, gotic i aleman*, que va començar a sortir en 1833, acabant-se en 1852, després d'aver-se extès sobre el vell eslau i l'armeni. En el seu primer opuscul posa en Bopp els fonaments de la lingüística moderna. En 1813 va marxar cap a Londres, ont se trobaven els més preciosos manuscrits de la India, i com fruit de la seva estada en la capital d'Anglaterra publicà en 1819 la seva traducció llatina del bellíssim poema *Nala i Damajanti*, l'episodi més bonic de la més grand epopeia india, qu'es titula *Mahabharata*. Seguiren edicions d'altres episodis del mateix poema epic. En 1827 va deixar llest el seu *Sistema del sanscrit*, an el qual va seguir, desde 1828 a 1832, la *Gramatica critica del sanscrit*, i en 1834, la *Gramatica critica del sanscrit, abreviada*, sortint a llum el glossari del sanscrit en 1830. Si no fou creador en aqueixa mena de treballs, essent el terme de les seves aspiracions constants la grand obra *Gramatica comparativa*, en cambi va satisfer les necessitats dels qu'es dedicaven a la filologia india. De tornada de Londres va tractar inutilment d'obtenir una catedra en l'Universitat de Wurzburg, considerant la facultat de filologia d'aquella Universitat el sanscrit com cosa de luxo. Però en 1821 fou cridat a Berlin (gracies a l'influencia dels germans d'Humboldt) com professor extraordinari de llengues orientals, essent nomenat en 1822 membre de l'Academia d'aquella capital. Mentre estava ocupant-se de la *Gramatica comparativa*, que ja ha llençat tant de llum sobre l'istoria més intima dels pobles i sobre els misteris més profonds de l'esperit umà, tingué la fortuna de veure el cinquantè aniversari de l'aparició de la seva primera obra, *Sistema de conjugació*, essent celebrat amb una fundació que, portant el nom d'en Bopp, és destinada a l'encoratgement dels estudis filologics.

(1) Com és sabut, *Mahabharata* i *Ramaiana* es titulen respectivament les dues gegantesques epopeies que s'han conservat de l'antiga poesia epica dels indis, pintant la primera la lluita de dues families de prínceps, que fineix am l'extermini de totes dues nobles estirps dels antics indis, mentre la segona té per assumpto la conquesta de la India per Rama.

En Francesc Bopp va morir el 23 d'octubre de 1867, emportant-se a la tomba la gloria d'aver sigut un bon pare de família i un ome molt recte, tant modest i conciliador com savi.

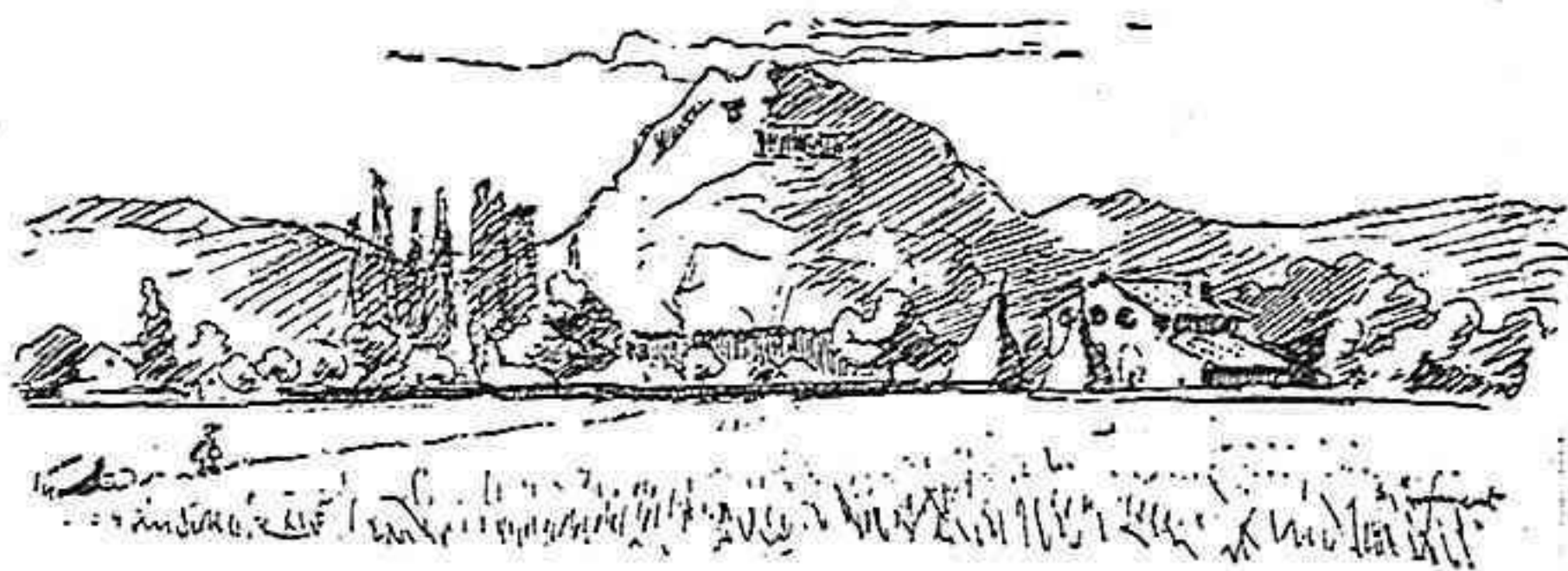
Hei conegut an en Frederic Rückert, la noble personalitat del qual respirava la poesia dels savis orientals. Alas! Quants anys hà que ja ha volat cap a les regions de l'Unitat Eterna, després d'aver-ne vist desapareixe tant d'altres a la cruel estisorada de l'ardida Atropos! Però lo qu'em doldrà tota ma vida és no aver conegut també a l'illustre autor de la *Gramatica comparativa*.

«Tot recullint plantes sota una alzina,—digué el celebre filosof Schopenhauer,—entre mitj de les herbes vaig trobar una planta de color fosca i am l'*hilum* molt estirat. Quand la tocava em deia ella:—Deixa'm, que jo no só cap erba per al teu erbari com les altres, a les quals la Natura va concedir sols un any d'existencia. Ma vida es compta per sigles. Só una alzina petita.» Així meteix l'ome, l'activitat del qual s'hà d'extendre sobre sigles enters, s'assembla, quand és criatura, i a voltes quand és adult, an els altres; però vindrà die que serà per sobre de tots ells. *Ell no mor com els altres.*

Joan Fusterath

Colonia 14 novembre 1891.

DOS ENTERROS

*Aï era Carnaval; avui Quaresma.
El sol, cap a ponent es va enfonsant.
Pel blanquinós camí del Cementiri,
arriba a la ciutat
una colla cantant i fent gatxara.
El cel té un to vinós, d'aqueixa part.*

*Per l'altre banda, destacant-se negres
dessota un cel cendrós, ennuvolat,
una munió de cotxes, d'un enterro
tornen sotraguejant.*

*—Quin contrast!—penso io.—Que n'és de fondo
l'abim qu'entre uns i altres hi hà badat!—*

*Però el cas és que quand els cotxes passen
pel costat meu, ia no m'ho sembla tant.
Cares indiferents, cares serenes,
fins de goig refrenat,
és lo que veig guaitâ a través dels vidres.
Ni un sol front pensatiu, ni uns ulls mullats!*

*I és clar que no hi hà abim, si els uns i els altres
el venen d'enterrar!*

E. Guanyabens

GRUPO ESCULTORIC DE E. CLARASSÓ

(Exposat a càl Parés en octubre de l'any passat)

LA RELLISCADA

(CROQUIS PIRENAICS)

SEMPRE tant garbosa, tant bonica!

—Aire, Roc! Vés cantant, qu'això m'agrada.

—I si t'hi afegís la lletania, repitera?

—Pod-ser m'en cansaria si tant ne fesses.

La Madalena i en Roc es miraven i remiraven ben embadalits; es posaven serios a estones, fins qu'esclafien a riure. Hi trobaven un benestar en contemplar-se! S'hi sentien tant feliços en aquella ora tebia, passada ja la forta soleuada d'un die d'agost xafogós, en que l'astre, com cansat d'entontir la terra, permetia qu'un lleuger griso gosés a aixecar-se, tot enllumenant perxò am tot el fog de la mitja tarda.

La noia, de cabell roig i cara pigada, de faccions mitj grolleres mitj correctes, per quin respir atrafegat i formes plenes la vida hi vessava, duia un cove de roba per rentar apoiat al costat dret, agafada la nança amb el braç estirat. En Roc pelava un plançó tendre amb el ganivet, portava sarró a l'espatlla i escopeta a l'esquena. Un perdiguer de bona mena s'abeurava assedegat en la riera.

Aquesta, no gaire lluny d'allí destimbada pel salt de Sallent, s'escolava entre rondinosa i tranquil·la, destriant-se tot sovint permor dels arrodonits palets, prompte a banyar Sant Privat i, engroixint el Fluvià, la rienta plana d'Olot.

—Mira, Roc: are va de bo.

—De bo, de bo?

—No és cosa de riure. Com és que m'entabanes aixís, si sabs que no ens podem apariar?

—I qui t'ho ha dit això?

—Penses que no ho veig que no soms l'un pe' l'altre. Si jo no agués sét tant pobre...

—Poc t'auria vulgut llavors, Madalena. Si a mi m'agrades are, aixís, tal com ets, així meteix, venint a rentar a la riera, sota l'ombra.

—Ah traïdor! Que be ho sabs qu'em tens gonyada!

Deixava el cove demunt l'erba la noia, i, ja agenollada, s'apariava a rentar,

amb una deixadesa als braços, una frisança tota ella que se sentia, que no era bona per aixecar el picador.

—Que poca aigua baixa avui.

—No pas gaire.

—Mira, mira que n'hi hèn! Que petites, petites!

—Les truites, oi? Que menudes! Ui! Com ne surten! Au! No les faces fuge!... Ei, que m'esquitxes picant així a l'aigua amb el teu bastonet!

—Si és lo que vull, dòna! Calla: ja t'aixugaré jo.

—Està, dolent! Les noies són mira i no en tocs!... Està les mans!... Tota m'espantes quand te posés aixís. Després vols qu'et cregui lo qu'em dius!

—T'espanto? I dós, què diries d'aquell ereu de les Planes, qu'empaita a totes les fadrines que passen pel seu bosc?

—Que deu ser un galan company de tu. Fes-te enllà! No et creg, no et creg gens de tot lo qu'em dius! No t'estimo, no t'estimo, no t'estimo!

—Jo sí, jo sí, jo sí!—va fer-li a l'aurella el jove, a punt d'anar-s'en, després d'aver tirat uns quants rocs al riu, que van enterbolir l'aigua i omplir d'esquitxos a la Madalena.

—Plaga! Més que plaga!—anava dient ella, boi girant la cara per mirar-lo fugir cap a montanya, mitjrient-li els ulls i els llavis, tota goig, ubriaga d'enamorament, i mandrosa, ben mandrosa, de fer anar el picador. De cop es va posar a la feina i va trobar un xic de gust a tocar l'aigua, a aguantar força estona a dintre el riu les mans i els braços arremangats, i a contemplar-s'els aixís. A poc a poc li van venir més ganes d'escorre i d'espreme la roba, i com no n'hi avia gaire, tot just començava el sol a pondre's que ja la Madalena se n'entornava a Sant Privat.

El minyó va enfilat costa amunt en direcció a la Mare de Déu de les Olletes.

La tarde queia. Era l'ora suau en que tot s'adona de qu'el sol va a la posta i les remors s'endolceixen, s'encanten. De l'inclinada catifa de prats se n'aixecava un alè tranquilisador; de l'immensa fageda de Puigçacalm, qu'els volta en anfiteatre, en devallava el delitós misteri de les ombres de la nit.

En Roc guaitava parpellejar el primer estel. Va veure venir de lluny a l'Andreu pastor, que tornava de peixe algunes vaques de Sant Privat. Anava, com sempre, esquerp, amb el bastó ficat pel coll de l'ermilla, les mans a les butxaques i les barres lligades amb un mocador brut i fastigós per cobrir un mal que continuament li supurava. Quand el pastor, amb el seu aire surrut i sense badar boca, va passar pel costat del Roc, aquét va pensar amb el mal de l'Andreu i va sentir una sensació desagradable.

En Roc avia eixit de la Pinya, ont son pare hi tenia una regular eretat, amb intenció d'anar a cacera, oberta la veda de pocs dies. Li plavia sempre festejar alguna noia dels pobles de la rodalia, sense mai tirar res endavant i amb el sol intent d'entretenir els seus divuit anys de pagès ben acomodats. Are entabanava a la pobre Madalena, guapa moça sense cabals, que vivia a Sant Privat am la bona de sa mare, dòna de mitja edat que no gastava salut.

Caminava el jove montanya amunt am bon dalit. Deixada ja la regió dels prats, va passar amb un xic de basarda per l'alterós i amagat paratge ont

hi hà el santuari de les Olletes, i ja plena nit va arribar a dalt a Santa Madalena.

Els ermitans, amb alguns omes que tenien a treballar les terres, s'empassaven el farro boi conversant, quand en Roc va treure el cap en la fumada cambra. Tot-om se va girar, fent-li llog a l'escón. Ell es va treure del sarró alguna provisió, qu'es va menjar am força gana, i va xerricar, d'un porró que li va acostar l'ermitana, un trago de vi verd del més aspre.

L'abitació no tenia altre llum que la de la llar, que donava una claror groguenca a tots els que s'hi acoblaven a l'entorn, com ombres malaltices. Un dels omes va coneixe an en Roc per aver treballat a la Pinya. Aproposit d'això, la conversa va girar sobre la seva eretat, i, generalisant-se, sobre les terres i lo tardà de la sega en aquells alts paratges a causa del fred.

Eren nou ores ben tocades quand tots se varen donar la *santa nit* i se separaren per anar a jeure. Al sortir del baf i del fum de la cambra, una alenada frescoia de la nit els hi va batre a la cara an en Roc i els omes, qu'anaven a dormir en un cos d'edifici separat que servia d'estable i en el que hi ávia guarnit un terrabastall fet de bons troncs de faig. L'ora era esplendida, la quietud imponent. La lluna, al seu ple, esclaria totes les fondaries que desde allí s'oviren. L'esquarterat puig d'enfront de l'ermita, als tocs del clar de lluna, semblava ben be lo que la tradició hi vol veure: un munt esgarrifós i colossal de cranis umans eixint de lo més pregón de la terra. Las veus eren febles, tenien percussió metalica.

—Hi vols venir, Andreuet, a dalt a Puigçacau a punta de die?

—Això pla! Però valdria més ser-hi a l'eixida del sol.

—Doncs, ja està dit! A veure qui primer es desvetlla.

I en Roc i el menut de l'ermita varen convenir de pujar al cim abans de trencar l'alba. Amb el trepitj dels omes pujant al terrabastall i la fressa que cada-hú feia a l'ajeure's, alguna bestia es despertava. No avia passat mitja ora que tots dormien com un soc.

An en Roc, am tot i dur bona són, el desvetllava el més petit soroll de les besties: un dring d'esquilla, el mastegar acompassat de l'euga, el revolcar-se demunt el seu jas de palla, els roncs seguits d'algun ome. Aquestes estones pensava am les galtes de la Madalena i no tardava a adormir-se; però tenia un són prim. A lo millor, després d'un xic de desvetllament, es disposava a aclucar els ulls, quand es va topar am l'Andreuet que li encarava el fanal. Ja era ora. Am tot i aver passat la nit neguitosa, no es trobava cansat. No es donava compte de que fes sis ores desde qu'es va acotxar: li pareixia que tot just s'hi posava. Desemperesit, es va enllestir a baixar.

Ja no hi avia claror de lluna: la nit era negre com gola de llop. L'Andreuet bufà la llanterna i la va penjar a un clau de l'estable al qu'apenes arribava.

Es varen posar en marxa. El goç anava una mica pesat. Quasi se sentia fred, i feia tanta fosca que, si en Roc hi va sol, no aguera pas trobat el camí.

—I sou de la Pinya i mai heu pujat a Puigçacau?

—Mai.

—Dós, ja us plaurà. Desde el cim, i si el die és ben clar que no hi aja gota de broma, es descobre tota la terra.

—Que va de bo?

—Així ho som sentit a dir.

El baillet anava llest, i en Roc el seguia boi palpant quand el pas era dolent i el camí estret. Al cap d'una estona de silenci va dir-li l'Andreuet:

—Are, força compte, que passem els Irisais. Si peguesseu rellescada, pod-ser fariau tocar a morts.

En Roc va passar ben amatent, venint-li a la inmemoria les barres i el mocador brut de l'Andreu pastor.

A les quatre i mitja varen assolir el cim. Amdos se sentien freds i umits. S'assegueren en bon llog i es fregaren les mans, esperant que despuntés el die.

Eren ben prop de les cinc quand va començar a llustrejar per la banda de marina. Aviat els prims tels de boira varen ser esquinsats i esvaits: un raig de claror entelada arribà fins els peus d'en Roc i de l'Andreuet, omplint d'esperança les valls i les montanyes.

—Goiteu! Ja es comença a veure la lluna del sol! Am quina majestat s'aixeca! Fa?

En Roc contemplava el naixement del die tot encantat. S'aixecava un jorn serè, benigne.

El disc lluminós sortia d'entre les aigües com una aparició desitjada, allí en l'oritzó, lluny, i avassallava planes i comes, valls i turons, escampant la vida am la claror. Tot s'animava al contacte de la llum, la Naturalesa s'hi rebejava am delícia, en tant que la nit fugia depressa envers ponent. En Roc es mirava un insecte reblincar-se en una tija, un moixó saltironar nerviosament, reposant de cada vol am mil postureries.

Llençava la vista al panorama. Qu'extens, qu'ermós! La conca d'Olot, frondosa i conreuada, am l'alegre vila blanquejant de caseriu enclavada en mitj dels extingits volcans Montolibet i Montçacopa; la regió de les Preses, un temps amarada d'aigua, amb el Mallol per illa; la pedregosa extensió del Bosc de Tosca, com una grand ciutat en ruïnes; l'accidentat vescomtat de Bas, ple de records d'istoria patria; i el gai Fluvià, atravessant-ho tot, am tous d'arbres que marquen el seu curs capritxós. Allà, al fons, la mar lluenta i el maçig de Sant Salvador, amb el Cap de Creus que s'hi endinza; la Mare de Déu del Mont i el Bassegoda mostren els seus pics enasprats; tota la regió volcanica de la Cot, Santa Pau i vall d'Ostoles, amb els craters del Croscat, Santa Margarida i Fontpobre; més ençà, la serralada del Corb, com una onada revolta; cap a ponent, Rocacorba, Collçacabra...

L'espectacle captivava. Tots dos s'estaven prou quiets, sense moure's del cim.

—Que hi pujes gaire sovint aquí, Andreuet?

—Un cop qu'altre: quand vull saber què diuen pel món. Qu'hei va que no avia mai vist tant de país?

—En bona fe que m'ha agradat.

Després d'una ora bona de contemplació, varen determinar de baixar. Al cap de poca estona de marxa se separaren. El noi de l'ermità, d'uns dèu anys escassos, espigadet i aixerit, a bon pas se n'entornà a cà-seva. En Roc es va endinzar en la fageda. El perdiguer anava ensumant, fent i desfent camí, remenant la cua; el seu amo anava distret; les mates de ginebrons li entretenien les cames; alguna branca de faig li pessigollava la cara, li tocava la barretina;

la terra era relliscosa per les fulles caigudes, amarades de mullena matinal, i per les clapades de molsa umida i crespadeta que cobria el rocam.

De cop s'adonà de qu'el goç no era prop seu. El va cridar:—Té! Romeu, tééé!—i no compareixia. La fageda s'anava esclariant. De sopte es va trobar davant la roca completament nua, sense una mata, sense un bocí de molsa: era llisa i immensa de per munt, i a la banda de sota seguia grisa, rasa, fins lluenta, en pendent gaire be vertical fins a una fondaria espantosa. Va regoneixe els Irisais, qu'avia passat encare nit am l'Andreuet. A-les-ores els avia atravesat am mitja por, suposant que tenia la timba als peus; els avia vist de lluny forces vegades: are s'en feia carreg. Buscant d'ací d'allà, va trobar un camí estret tallat a la roca. Era a mitj passar-lo, quand el goç li va compareixe adalerat, festós, amb un pam de llengua entora, a enredar-se-li entre les cames. En Roc el va malehir en aquell mal pas.

A l'arribar a l'altre banda va veure, am sorpresa, que la bonica Madalena l'esperava, riallera, recolzada a un arbre i a terra un cistell curull de gers.

—Tu per quí, Madalena?

—So vinguda a culle gers per porta'ls demà a vila. Et som conegut pel goç i et som sentit quand el cridaves. M'estava ben distreta, quand el som vist al meu voltant, fent-me festes i remenant la cua.

En Roc se la mirava de fit a fit, tenint-li agafades les mans, bullint de desitjos i de felicitat. A poca estona va esclatar un petó com una brasa de fog sobre els llavis de la noia, i l'anava a abraçar am posat de fera. La Madalena, soptada, espaordida, s'esmunyia d'entre les seves mans, escorrent-se d'en mitj dels arbres.

Al fugir es va trobar un peu en fals, li va relliscar l'altre, i es va veure en mitj de la penya, devallant pel seu propi pes. L'abim l'atreia, perdia la testa; però s'arrapava fortament amb el peu: l'espardenya la salvava de lliscar més depressa. La pendent era molt forta, les faldilles se li aixecaven un xic, els muscles de la cama feien un esforç suprem. Després, al trobar la roca gaire be vertical, va caure de l'alçaria d'uns vint pams, quedant sobre un corriol tallat a la penya bon troç avall, erta, estebornida, desgraciades les mans, amb un trenc al cap, del qu'en rajava copiosa la sang.

En Roc, contrariat, cobart sempre, va fugir bosc a través, com el Caïn del Genesis, am lluita la seva consciència amb el seu temperament.

La Madalena no va ser recullida fins a la tarde pels ermitans de les Olletes, que la varen portar a Sant Privat, ajudats per algun veí. Semblava morta. Lo que va arribar a fer la bona gent per a retornar-la abans de dur-la a sa mare! La bona dona es creia alocar-se al veure-la. Quand la noia va revenir, continguda l'emorragia, un xic refeta de la grand feblesa, es va sentir uns dolors terribles a l'anca dreta. Tot-om va creure que hi avia fractura d'un òs, i es va fer venir un pastor de Camprodon de molta anomenada, qu'am masegaments i emplastes li va adobar bon xic. Un metge d'Olot, al bon trot d'una euga, venia d'en tant en tant a curar-la. La pobre mare va escurar les engrunes del sac fins a la miseria.

Passats dos llargs mesos, un bon matí d'un diumenge de novembre, fred però ermós, la mare i sa filla, tot coixejant, seguides d'algunes dones de Sant

Privat, varen pujar a les Olletes a oferir una presentalla a la Mare de Déu, descoberta, com canten els goigs, en aquells *alts paratges d'en Bas*

Desde allí la Madalena va puguer veure enfront la clapa nua dels Irisais, entre els boscos mitj despullats a punt de rebre les nevades. Va pensar amb en Roc, es va mirar la cama coixa, i no li va desitjar cap mal.

Are es trobava refeta, el seu esperit s'el sentia serè i tranquil com aquell diumenge en que, al reveure la Naturalesa, plena de devoció, anava a donar mercés a la Verge per aver sortit tant be d'aquella mala rellicada.

J. MASSÓ TORRENTS

EL TEATRE DEL LICEU

COMENÇARÉ aquèl petit article copiant unes proposicions que *Lo Teatro Català* del 17 del corrent diu qu'alguns propietaris del Liceu avien de presentar en la Junta General de Març d'aquest any:

»Base primera. No podrà formar part de la Junta cap individu qu'estigui emparentat mes ó menos directament ab algú empleat del teatro, ja sigui *pintor, arreglador d'orquestra*, etc., etc.

»Base segona. Queda terminantment prohibit que 'ls senyors que componen la Junta indiquin, recomanin ó *protegeixin* á cap *contralt, tiple* ó altres *famellas* que formin part de la companyia.

»Base tercera. Si 's donés lo cas de que una Junta accepti (que no l'acceptaria) una empresa formal y séria ab ganas d'acabar los abusos que a ciencia y paciència de tothom se cometen, quedarà, per aquet sol fet, suspesa de càrrech, per considerar que va contra 'ls interessos generals del teatro y, sobre tot, *particulars* de certa classe de individus.

»Base quarta. Los senyors de la Junta serán escullits d'entre los mes ineptes que puguin trovarse, y, com menos entenguin en qüestions d'art, mes dignes se 'ls considerarà pera desempenyar lo seu càrrech.

»Base quinta. Cap individu de la Junta podrà parlar d'art, pera evitar las *planxas* que 's diuen á cada moment. Queda exceptuat *l'art de pescar*.

»Base sexta. Lo President ve obligat á portar un nom *macarrónich*, com, per exemple, *Zucarini*, etc., etc.

»Base sétima y última. La Junta no te facultats per si sola pera fer cap cosa que tinga relació ab la marxa del Gran Teatro.»

»Aquestas son las bases que se'ns assegura serán presentadas en la Junta General. Déu fassi que las aprobin, puig estem en la ferma convicció de que produhirian resultats *maravillosos*. Nosaltres n'afegiriam una que, encara que no's refereix a la Junta, la posem a la consideració dels senyors accionistas per si la poden aprofitar. Es la següent:

»Base única. Considerant la poca cabuda que tenen los palcos baixos de proseni y la extraordinaria *calor* que s'hi sent per la proximitat ab las llums del gas, no's permetrà qu'entrin en dits palcos *bailarinas*, perque aixó pot prestarse á equivocadas interpretacions, y á mes perque la presencia de ditas *senyoretas* aumentaria la *xafugó*, cosa qu'es contraria a la higiene, y sobre tot a las bonas costums.»

Aquestes proposicions, encare que bromejant, en el fons pinten magníficament l'estat actual del Liceu. Seria molt difícil de trobar una altre ciutat de l'importancia de Barcelona, i fins de menos i tot, en que l'art musical estés en una situació tant descuidada i tant atrassada com en la nostra capital, sent, indubtablement, el Liceu la principal causa d'aquest estat d'enderriment.

Considerem per xò que, gracies a tenir aquèl teatre, l'unic d'opera en serio qu'en aquèl moment hi hà a Barcelona, una orquestra i uns coros detestables, es fa casi completament impossible la formació de cap societat de

concerts, perquè en una ciutat de la categoria de Barcelona, com Milan, Brusselles, Madrid, etc., l'orquestra dels concerts ha de ser per necessitat la mateixa, am poca diferencia, que la del teatre d'opera; i com que per concerts s'exigeixen orquestres de primer ordre, no és extrany, doncs, que, sent la del Liceu molt dolenta, els concerts no s'agin pogut establir a Barcelona. Quedem, per lo tant, privats del millor medi d'educar el public musicalment i de formar una bona escola de compositors i executants, que bastanta falta ens fan, per cert.

Però el mal que produeix el Liceu no és solament passiu, o sigui d'impendir la realisació d'empreses utils per l'art liric de Barcelona, sinó qu'ademés és actiu, doncs ell és el principal i pod-ser també el més antig focu ont s'engendra el mal gust artistic que fa temps predomina a Barcelona. Les causes que fan del nostre Grand Teatre un focu artistic tant corromput són moltes. Io no més em fixaré en les principals, qu'es poden reduir a dugues: la primera és el descuid i l'incundicia dels propietaris per tot lo qu'es refereix a la part artistica del teatre; la segona, filla de l'anterior, és l'aver caigut les empreses en mans d'individus sense cap medi ni conciencia artistica, que s'han tingut d'entregar lligats de mans a les cases editorials italianes; i per xò el Liceu s'ha convertit en un satelit de la musica i de l'opera italiana, o sigui de l'espectacle que fa dos sigles està empestifant i embrutint tot l'art teatral d'Europa. De manera qu'en el Liceu, ademés d'una execució i d'una presentació en escena desastroses, hi domina el repertori més dolent que pugui tenir un teatre, el més a proposit per infiltrar al public totes les idees vulgars i de mal gust qu'es puguin imaginar. Casi podriam dir qu'amb un repertori com l'italià i el seu fill, el de Meyerbeer y C.^a, un teatre té en la seva possessió tots els medis més segurs i més bons per pervertir el gust d'un public.

I, efectivament, aquêt, poc a poc, s'ha anat compenetrant del modo de ser del repertori que li donan. Primerament ha anat perdent l'idea d'apreciar l'obra dramatica i musical en sí, per no fixar-se més qu'en els interpretes, i, sent purament d'efecte les obres qu'aquestos executen, ha acabat per no dar importancia sinó an els més llamatius i d'efecte més extern; i, aixís, hem vist al public no més fixar-se i pendre interès amb els *dos* de pit i altres crits dels tenors, amb els anti-estetics exercicis de gorja de les tiples lleugeres, i amb els efectes exagerats i de *relumbron* de les tiples *dramatiques*. Després, i final necessari de tot això, el public entregant-se a unes ovacions delirants i estupides, amb uns aplausos aixordadors i interminables, amb aixecades de teló sens fi, aborrides i fatigoses; o be altres vegades a xiulades escandaloses, més escandaloses encare que les de plaça de toros o de manifestació de carrer.

Aquestes idees i aquestes costums s'han anat propagant per tots els teatres i totes les classes d'espectacles de Barcelona, fins qu'ho han acabat per pervertir-ho i embrutir-ho tot, actors, cantants, musics, etc., arriant a un punt qu'a una persona d'un xic de bon gust artistic li és ja impossible escoltar o veure cap dels nostros espectacles sense omplir-se de fastig i antipatia pel teatre. I aixís com les companyies del *genero* del gust barceloní modern fan grands beneficis i obtenen grands ovacions, tota companyia seria, que casi són totes estrangeres, ha de fugir sense gaires aplausos ni quartos.

Costarien ben poc de trobar els efectes de les costums de l'opera en altres

classes d'espectacles. Poca diferencia hi hà entre les ovacions a un *do* de pit d'un tenor i les ovacions a en *Julio Ruiz* pel modo de posar-se la capa; entre les ovacions als *gorgoritos* d'una tiple lleugera i les ovacions als actors quand reciten tirades de versos (com si diguessim aries) de les obres de l'Echegaray, d'en Zorrilla, d'en Pitarra, d'en Victor Balaguer, etc.; i tantes altres comparacions com facilment podria fer. No més en els nostros teatres d'opera italiana podriam trobar l'origen dels *successi stupendi, colossali*, de les bandes de trompeteres, de les companyies i dives infantils, de peces per ora, de Conchas Martínez, Montes, Rossis, etc., etc.

Ia veuen els propietaris del Liceu, amb el descuid en que tenen el teatre que l'Estat els va cedir perquè treballessin pel desenrotllo de l'art líric, a quin punt han portat l'art teatral de la nostra ciutat.

Tal vegada es dirà qu'exagero l'influencia qu'el Liceu pugui aver tingut a Barcelona; però s'hà de considerar que l'opera, i la musica en general, és l'art més popular i que més influeix en les masses, i, per lo tant, que, donada la seva grand força d'impulsió i de propaganda, no pod quedar-se mai exercint solament sobre el public una influencia passiva, com succeeix moltes vegades amb altres arts menos populars i qu'exigeixen més erudició per comprendre'ls, sinó que, al contrari, sempre té una influencia activa, directa i imensa; de manera que quand porta una direcció dolenta, com passa aquí a Barcelona desde que tenim musica italiana, o sigui fa més d'un sigle, calculis aquesta força tant grand i de caracter tant propagador si n'aurà pogut fer de mal en tant temps.

De modo que ja cal qu'els propietaris pensin en pendre una decisió suprema si no volen qu'el grupo dels descontents, que cada die va creixent, sigui el que la prengui i acabi per rompre l'estorb o la muralla que li tapa el camí de la regeneració del teatre de Barcelona.

Per si els propietaris no se n'aguessin adonat d'aquêt moviment, copiarem dos fragments de dos articles apareguts en *La Vanguardia*, que, donat el temperament pacífic d'aquêt diari, ningú podrà acusar d'exagerats.

Diu en el primer en F. Puig-Samper, parlant del Conservatori i del Teatre del Liceu:

«Y tenemos, además, que la sociedad del Liceo está obligada á poner y retener uno y otro en armonía con las exigencias del arte y de los tiempos, no sólo por la obligación, sino por deber legal, ineludible; pues si el Estado le cedió gratuitamente en 1847 el ex convento de Capuchinos, le eximió de contribuciones y le benefició y continúa beneficiándole de todas maneras, fué, *no para recreo de los señores que constituían y constituyen la sociedad*, sino para bien del arte y gloria de la patria. De seguro que no se llenan estos fines con un Conservatorio en el que, á juzgar por los resultados, todo es nominal, profesores y alumnos; *ni entregando la explotación del teatro á empresas sin garantías de inteligencia, responsabilidad y duración*; que están en quiebra desde que empiezan; que prescinden de todo elemento verdaderamente artístico; que han destruido las antiguas corporaciones; que al formar las nuevas no buscan lo mejor, sino lo más barato; que organizan compañías y escogen repertorio sin criterio ni plan alguno, y presentan las obras de una manera indecorosa hasta lo increíble.»

Resultat d'aquestes indicacions apuntades per en Puig-Samper, en Virella y Cassañes diu en un article del die proxim:

«...y ojalá se convirtiera este *Campo abierto* en palenque de discusión de la tal sociedad del Liceo, de la cual hay mucho que decir desde su fundación en 1838 hasta la reciente adjudicación de su coliseo por cuatro años á la última empresa.»

A. CORTADA

LA REFORMA LINGÜÍSTICA

Veurem de publicar tant aviat com se pugui l'estudi que sobre vocals i diptongs té fet el nostre company Pompeu Fabra; estudi que ve a ser un fragment de l'obra qu'aquêt prepara, destinada a l'explicació i justificació del nou sistema ortografic. Les dugues més importants innovacions fetes en el present numero són filles de dit estudi, i per això no les expliquem are detingudament. Les innovacions són tres, que simplifiquen extraordinariament la nostra ortografia.

Primera. Supressió de l'y, qu'és substituïda per l'i. Exemple: *aire, boira, mai, vuid, vui, noia, queia, duia, creieu*. Excepció: l'y de la combinació *ny*: *canya*.

Segona. Supressió de l'h. Exemple: *ora, ivern, aver, riem, traduir, proibir*. Quedarà l'h en algunes veus: *hi, he, has, ha, hem, heu, han*, del verb *aver*; *hi* i *ho*, afixos; *benehir* i *malehir*; en les interjeccions.

Tercera. Supressió de l'accent ortografic sobre qualsevol sílaba que no sigui l'última. Exemple: *classica, epoca, castig, ultim*.

L'ús de la dièresis en determinats casos estalvia l'empleu de l'y i de l'h, permetent indicar, sense l'auxili de cap d'aquestes dugues lletres, si la vocal *i* forma o no diptong amb la vocal immediata precedent. Per a indicar-ho s'empleen actualment l'h i l'y, i es fa incomplertament, sent aixís que l'ús racional de l'y (pels diptongs) feria innecessari el de l'h (per quand no hi hà diptong), o viceversa. Calia suprimir l'una o l'altra d'aquestes dugues lletres: la dièresis permet suprimir-les totes dugues. Suprimida l'h intervocalica, l'inicial o medial etimologica devia ser igualment suprimida, com ho havia ja sigut la final. Escriviam: *hora, anhel, possehir, rehina, banch, fanch*; are escriurem: *ora, anel, posseir, reïna, banc, fang*. I *reyna, gayre, feya, veyem, rey*, seran escrits: *reina, gaire, feia, veiem, rei*.

El català emplea el meteix sistema d'accentuació qu'el castellà. Nosaltros provem d'emplear-ne un altro, que va be a l'italià i al portuguès, llengües en les quals no s'accentuen els esdruixuls. Anem massa amb els castellans: en tot allò en què ells se distingeixen dels demés, els catalans els imitem, anem al costat seu, i, am l'ortografia qu'en resulta, el català arriba a fer l'efecte d'un dialecte sense ortografia propia.

Aquêt més han sortit a *La Vanguardia* dos articles a proposit de les nostres reformes lingüístiques.

El die 12, un d'en Joan Llobet, qu'és manifesta decidit partidari de la nostra reforma i dona ben be a coneixe qu'ens ha comprès perfectament. Contesta algunes de les apreciacions sense solta qu'abunden en l'últim article del Sr. Omar i Barrera.

El die 22, un altro d'en Pompeu Fabra, el qual explica com hà arribat a ser partidari de la reforma lingüística i ortografica. En traduïm el penúltim paragraf, que ve a ser un resum de l'article, i l'últim, en què contesta an els qu'ens acusen de pertorbadors i poc patriotes.

«Hî vulgut explicar com hî arribat a ser partidari d'una reforma lingüística i ortografica. El desacord dels nostres escriptors em va portar a estudiar la nostra llengua i l'ortografia de la meteixa, amb el desitj d'adoptar el millor sistema i de contribuir a l'unificació tant desitjada. L'estudi detingut de les meteixes m'ha demostrat lo defectuosa qu'és la nostra ortografia, lo regular qu'és el sistema gramatical del nostre dialecte. I per xò sog partidari d'una reforma ortografica i

creg qu'el modern català literari no ha de ser altre qu'el parlat, depurats el seu vocabulari i la seva sintaxis.

»Qui no vegi qu'es discrepa en alguna cosa més qu'en la manera d'escriure unes quantes paraules i no vulgui reconeixre que molt d'allò en què es discrepa és defectuós i inacceptable, com l'empleu de certes convencions ortogràfiques castellanes, podrà creure que lo més convenient i patriòtic és posar-se d'acord respecte la manera d'escriure *les* o *las*, *meteix* o *mateix*. Per mi, pels meus companys de L'AVENÇ, és més convenient, molt més patriòtic, no menysprear la llengua que parlem i estudiar-la amb amor; procurar donar a coneixre tota la regularitat del seu sistema gramatical; no consentir qu'es substituïxin les seves formes, filles de lleis fixes i característiques, per altres arcaïques, impronunciables algunes; treballar per depurar i enriquir el seu vocabulari i la seva sintaxis, i donar-li una ortografia pròpia, *menos* castellana, més en harmonia amb la manera de ser de la nostra llengua.»

Nou article del Sr. Ferrer i Carrió en la revista *La España Regional* del mes de febrer.

S'ens torna a dir que tant modern és el català occidental com l'oriental, i s'ens fa a saber de més que ni l'un ni l'altre són moderns, que no són *nous*, que no daten d'avui. I qu'el català oriental no és modern ho sab ben bé en Casas, qu'ha trobat *rastró de su existencia* en el segle XIV o XV, com ell mateix, el Sr. Ferrer, n'ha trobat en un «*Tratado de Manuscritos*», publicat en 1753, i en una obra antiquíssima, la «*Grammaire catalane-française*», de J. Puiggarí, publicada l'any... 1852. Doncs hem fet molt mal fet d'anomenar català *modern* el català parlat avui die en la part oriental de Catalunya.

Nosaltros, amb aquèl nom, volíam significar *modern* català literari, *nou* català literari, com ho serà, efectivament, nou i modern, si logra imposar-se, aquèl *vell* català oriental, que precisament nosaltros hem sigut dels primers en no considerar com fill de causes de corrupció *recents*. La fins are llengua literària ¿no rebutja els articles *el*, *els*, els pronoms *em*, *es*, *ens*, els subjuntius amb *i* (*parli*)? Doncs és *nou*, és *modern* català literari el català de L'AVENÇ, tot i sent parlat de molt antig, tot lo antig qu'el Sr. Ferrer i Carrió vulgui.

Qu'ell ho vol, això de lo antig, per a dir-nos: si el català oriental no és modern, hà de tenir una tradició, i proveu qu'aquesta tradició és tot altra que la tradició de l'occidental i que la tradició, la bona tradició de què jo us parlava en el meu primer article. I més avall, en nom d'aquesta tradició, el Sr. Ferrer ens diu que no perteneixen a la llengua catalana la preposició *am* i el pronom reflexiu *es*. Doncs, a quina? La majoria de catalans diem aquestes dues paraules. No hi fa re: *am* i *es* no són catalanes perquè no hi hà cap llei qu'expliqui com la preposició llatina *ab* s'ha convertit en *am*, i el reflexiu *se*, en *es*. Les lleis de transformació! Com s'han establert aquestes lleis? Observant els fets, en vista dels quals s'han formulat. Que les lleis establertes no expliquen certs fets? Senyal que no són bones. No: *ens* no es diu, no és català, perquè no sé per què ni com el *nos* llatí s'ha pogut convertir en *ens*. El cas és que s'hi ha convertit. Qui el nega aquèl fet, qu'els catalans diem *ens*? I que no ens cal pas dir qu'ens i *es* no són mots estrangers, que són fets aquí, mots catalans, ben catalans. Sr. Ferrer, això de negar un fet!... I sabem qu'ens dirà qu'*am* i *ens* no són mots literaris, que no s'expliquen per les lleis de transformació del català literari... Amb això el mateix Sr. Ferrer ens prova lo que volia que li provessim: que la tradició del català oriental, en el qual existeixen, en virtut de lleis ben conegudes, mots com *ens* i *es*, es tot altra que la bona tradició, d'aquella *qué es el faró que nos ilumina á través de los*

tiempos y que es la piedra de toque para distinguir lo catalán de lo que no lo es, etcetera, etc...

I prou. S'ens diuen coses de ben poca importancia. Qu'amb això seguim la tradició!... Ia ho sabiam. Qu'amb allò la seguim!... Molt be. Senzillament anem escrivint el català oriental, i procurem depurar-lo, enriquir-lo i escriure'l amb una ortografia més propia. L'estudiem i en trobem les lleis. I no ens preocupa gaire si li escau molt o poc el calificatiu de *modern*.

En la conferencia donada pel Sr. Cardellach en el *Centre Excursionista de Catalunya* el 17 del corrent sobre el tema «Algunas consideracions sobre la gramática d'en Pompeu Fabra», es va fer una bona exposició dels principals punts de la gramàtica del nostre company de redacció.

Pel conferenciant està magistralment explicada en aquesta gramàtica la conjugació dels verbs, en lo qual l'autor no s'aparta gaire de lo d'are, lo qual fa qu'en això, com en l'empleu de les consonants i de l'accent, tots poden adoptar el sistema proposat per en Fabra. En l'empleu de les vocals i de l'apostrof, i de certes formes de l'article i del pronom, es va manifestar favorable a les reformes proposades pel nostre company. Lo exposat en dita conferencia va demostrar-nos plenament qu'el Sr. Cardellach ens ha comprès i ha estudiat a fondo la nostra gramàtica.

BIBLIOGRAFIA

Biblioteca Histórica de la Diócesis de Vich.—Vol. I.—EPISCOPOLOGIO DE VICH, escrito á mediados del siglo XVII por el Deán D. JUAN LUIS DE MONCADA. Publicado por vez primera, con un prólogo, notas y adiciones, D. Jaime Collell, canónigo.—Tomo primero (del siglo VI al XIII).—Vich. Imp. de R. Anglada. 1891.
Un vol. de 23 X 16 cm. i XXIV-610 pags., 6 ptes.

A pocs prelats deu tant la nostra terra per al coneixement de les coses en ella passades com al Il·lustríssim Bisbe de Vich. Aquesta *Biblioteca* ve a completar l'obra tant ben començada amb el Museu Episcopal, únic a Europa per l'estudi de l'Edat Mitja d'un poble, a quina creació i feliç augment ha desplegat una activitat i un desprendiment que poc se solen trobar entre les autoritats eclesiàstiques de Catalunya.

L'obra, de la que s'ha publicat la primera part, inedita per més de dos sigles, per molts esperada, és veritablement notable i collocarà al seu autor, J. Ll. de Moncada, entre els millors erudits catalans del seu sigle: i per l'acopia de notícies, l'escrupulositat am que les reuneix, el talent am que les classifica i discuteix, es posarà, sens dupte, per sobre d'en Pujades i d'en Corbera, si no d'en Diago.

Precedeixen aquesta edició unes discretíssimes i atractives ratlles del bisbe Sr. Morgades, en que a través de sa umilitat s'hi veu la satisfacció que justament sent per aver concebut l'idea d'aquesta publicació. Les segueix un proleg de Mossen Jaume Collell, que quand convé escriu en castellà, ont diu que l'idea d'aquesta *Biblioteca* li pertany i parla de moltes coses agenes al cas. En una *Advertencia*, el susdit canonge reuneix algunes notícies, poques, sobre l'obra d'en Moncada, i, seguint la costum de molt oferir i poc donar, deixa les promeses

notes i biografia de l'autor pel segon tomo. Pel be de la publicació desitjariam que succeís una segona part de lo que va passar am l'edició dels sermons catalans del Pare Vilamitjana, és a dir, qu'un altre va tenir de fer en el segon volum lo que Mossen Collell havia promès en el primer. No hi hà dubte qu'el Sr. Serra i Campdelacreu, per exemple, encarregat pel senyor bisbe de l'arreglo de l'Arxiu Episcopal, persona molt acreditada pels seus estudis serios i exempta de tota presumció, faria les notes i biografia d'en Moncada am molts més coneixements i traça que Mossen Collell.

De la bondat d'aquesta edició, esmeradament impresa sobre paper de tina a càl Anglada, n'és prou garantia l'averse'n encarregat durant la major part de la correcció l'esmentat Sr. Serra.

Felicitem de tot cor al senyor bisbe, que tant be està fent a la seva diocesis, desitjant-li un llarguissim pontificat, per be de la nostra estimada Catalunya.

ENSAIG HISTÓRIC SOBRE LA VILA DE SITGES, per JOAN LLOPIS BOFILL... *ab un prolech del Illre. Dr. D. BONAVENTURA RIBAS, Pbre.... Obra premiada en lo certámen celebrat per lo Magnífich Ajuntament de la Vila de Sitges en 1889. Ab llicencia de la Autoritat eclesiástica.—Barcelona. Imp. «La Hormiga de Oro», 1891.—Un volum de 22 X 14 cm. i 190 pags., ilustrat, 2'50 ptes.*

Una altre n'hem d'afegir al catalog ja un xic llarg de les poblacions catalanes que tenen el seu llibre. Aquest ensaig istoric sobre Sitges és una monografia acabada. L'autor va dret a les fonts documentals, sense fer digressions sobre els fets provats. Am la lectura del capítul I un om se fa carreg de la discreció i la consciencia am que l'obra és feta. Si per l'aspecte es pod creure al principi que sigui fet am criteri de partit, es desvaneix aviat aquesta idea a l'obrir el llibre. Ademés de la vila de Sitges, s'ocupa l'autor, al final de l'obra, del castell de Miralpeix i de Garraf.

Acompanyen l'obra varies ilustracions.

EL CÓDIGO DE LOS USAJES DE BARCELONA. *Estudio histórico-jurídico, por JOSÉ COROLEU, abogado...—Barcelona, 1891.—Imp. de Henrich y C.^a—Un fasc. de 23 X 15 cm. i 104 pags.*

Es aquèt un treball en el que s'hi veu al jurisconsult tant com a l'istoriador. Estudi fet a consciencia, am molts punts de vista nous i tal volta molt acostats a l'esperit de l'epoca en qu'es varen redactar els *Usatges*. Acaba amb una noticia bibliografica dels codices, si no complerta, ben feta, i dels comentadors dels *Usatges*. A molts aprofitaria la lectura d'aquest estudi, abans aparegut en la revista *La España Regional*.

APLECH DE POESIAS PUBLICADAS EN «LO CATALANISTA». *Volum IV.—Sabadell, Imp. y lit. de Joan Comas, 1891.—Un vol. de 22 X 16 cm. i 166 pags., 1 pta.—A judicar per aquèt recull, es veu que la lira catalana ya donar pocs fruits de bona qualitat durant l'any 1891.*

POEMET DEDICAT A PORRERA, *escrit pera llegirse lo dia 6 de Maig de l'any 1891, fecha en que s'inaugurá lo Nou Teatro Principal, per D. BONAVENTURA AGUILÓ AULESTIA.—Reus, Imp. y Llib. Viuda de Torroja, 1891.—Un fasc. de 21 X 13 cm. y 48. pags.—Llastima que no estigui escrit en prosa.*

D.ª AGNÉS ARMENGOL DE BADIA. RAMELL DE SEMPREVIVAS. *Poesias endressadas á la memoria de ma bona mare, D.ª Eularia Altayó y Pla de Armengol.*—11 Desemb̄re 1891.—Sabadell, Imp. y lit. de M. Torner.—Un vol. de 15 X 10 cm. i 80 pàgines, 1 pta.

LO TROVADOR CATALÁ. *Llibre de lectura en vers, destinat als colegis, de noys y noyas, de Catalunya, escrit per D. ANTONI BORI Y FONTESTÁ, professor normal... Ab lliſſencia de l'autoritat eclesiàstica.*—Barcelona, 1892. Imp. Henrich y C.^a—Un vol. de 16 X 11 cm. i 160 pàgs., 1 pta.—L'idea d'aquêt llibre és molt laudable. Està fet de manera que siga util als nois, tot inculcant-los l'amor a Catalunya. Els versos son fàcils. L'ortografia, que, com l'autor diu, ha acomodat tot lo possible a la castellana, desfarà, desgraciadament, tot l'efecte saludable que podria fer el llibre.

FOLLIAS. *Colecció de poesias, per SEGIMON TORRABADILLA DAGÁ, ab un prólech de D. JOSEPH ROSSELLÓ.*—Est. Aymerich, San Martí de Provencals, 1891.—Un fasc. de 21 X 14 cm. i 58 pàgs., 0'50 ptes.

LOS AUCELLS DE TEYÁ Y MASNOU. *Breu noticia dels llochs en que se estacionan, d'ahont venen y ahont van, sustancias de que s'alimentan, cant, cria y beneficis que reportan, seguida d'unas instruccions per mantenirlos engabiats, per JASCINTO BARRERA.*—Barcelona, «La Renaixensa», 1892.—Un fasc. de 21 X 14 cm. i 32 pàgs.—És un estudi curiosissim i ben fet, que termena amb una llista dels noms vulgars dels aucells de l'encontrada.

NOVES

Estan a punt de veure la llum dugues obres de veritable importancia:

L'una es titula *Vobiscum*, collecció de poesies (de la qu'en forma part la que publiquem en aquêt numero) del conegut poeta Apeles Mestres.

L'altre, *Cansons Catalanas*, recull d'aires populars, armonisats per l'intelligent music Francisco Alió.

Sembla que l'empresa del Liceu, en comptes del *Rienzi*, de la *Vita per il Czar* i de *L'Amico Fritz*, qu'havia promès posar en escena durant aquest any, pensa donar-nos el *Garin*. Ia feia temps qu'ens la veiam a sobre aquesta opera, perquè a les empreses qu'ens proporciona la Junta de propietaris del Liceu els preocupa ben poc qu'an en Breton, l'autor de dit *Garin*, se l'agin tret de sobre de per tot: a Viena, a Munic, a Madrid, a Praga, etc. An elles no més els preocupa veure si es faran caldo gras amb un altra enganyifa *patriotica* per l'estil de la de *Los Amantes de Teruel*. Però vagin am compte, perquè *segundas partes nunca fueron buenas*. Per ara ja tenim que *La Epoca*, de Madrid, a l'explicar l'argument de la nova opera, diu qu'en Breton l'ha tret de *La Montserrat*, de Cristóbal de Virués (com si no existís la llegenda catalana), i qu'a l'extreure-la l'ha modificada bastant, en perjudici de la veritat. Va per bon camí, en Breton. Sort que ia sab ell, i molts dels seus entusiastes, que quand se parla d'una opera seva no es tracta de cap qüestió artistica. Tot el *quid* està en veure si logren o no fer creure al public que les obres d'en Breton s'han d'aplaudir per patriotisme, perquè en aquesta terra quasi sempre passa, per desgracia, que, quand es vol fer parlar al patriotisme, es fa callar la raó.

ESTAMPA DE «L'AVENÇ», DE MASSÓ Y CASAS.—Portaferrissa, 21, llibreria.